

AZ EGYETEMES ÉS SZOLGÁLATI PAPSÁG SZEMBESÍTÉSE

A címben használt kifejezés nem akar a bírósági „szembesítés” fogalmára emlékeztetni. A kétfajta papság elméleti-teológiai tisztázását kívánjuk elsősorban megkísérelni a II. Vatikánum, ill. a zsinat utáni teológia alapján, persze óhatatlanul bizonyos összehasonlításban is, közös alapjukat és mégis különbözőségüket egyaránt megmutatva. De amikor történeti szinten próbáljuk figyelni a megvalósulást és tényhelyzetet, mégiscsak kísérteni fog a bírósági kategória: a hívek általános papságának tisztázatlan és mostoha helyzete a miniszteriális papsággal szemben, helyenként szinte már egy történelmi per drámájának kínos emlékeivel.

Az alapvető kérdés témánkban így jelentkezik: *hogyan él, folytatódik tovább a krisztusi papi munus az ő egyházában, a titokzatos testben, Isten újszövetségi népében? A megválaszolóhoz elsőnek a mai teológia összefoglalását adjuk a kérdésről, aztán az egyetemes papság teológia-történetét szembesítjük a szolgálati papságával a zsinat tükrében. Majd helyzetfelmérést végzünk, röviden a világegyházra kitekintve, jobban a saját portánkon, nem tudván hallgatni a szorongató szükségéről, de visszatartó erőkről és problémákról sem. Elsőként tehát lássuk, mit mond a hittudomány az egyetemes papságról ma, amikor az egyház a mai világban — más egyház egy más világban, mint amikor Gratianus szerzetes, az egyházjog ősatya, az évezred elején „a keresztények két fajtáját” különböztette meg: „klerikusok (az egyházban), és a laikusok (a világban)”...¹*

Az egyháznak viszont — s ezt már a zsinat mondta — csak egyetlen hivatása van, s ez közös küldetése klerikusnak és világi hívőnek: a krisztusi megváltás művét folytatni, „hogyan az egész világ beleépüljön Isten népébe, az Úr testébe” (E 17). E feladat teljesítéséhez az

egyház örökölte és a hívők valósítják a hármias krisztusi feladatot: a prófétait, főpapit és királyit. A három közül itt csak a papi munusról lesz szó, vagyis az egyház, *Isten népe papi jellegéről és papi hivatásáról*.

Az egyetemes papság lényegét a zsinati okmányokból (főképp Lumen Gentium és Világiak apostolsága) ezekben foglalhatjuk össze: Minden keresztény a keresztiség szentsége, pontosan a keresztiségi karakter által iktatódik be és szentelődik fel az általános papságra, s ez további megerősítést és aktív küldetést nyer a bérnmálásban. E papság megnyilvánulásai: az eukarisztikus áldozatot nemcsak a pap keze által mutatják be a hívek, hanem maguk is aktív bemutatói a szentmisének (E 10,11, L 48). Hirdetői, reprezentánsai és megvalósítói az emberiség egységének és annak az örömhírnek, hogy az Isten minden embert szeret és meghív az üdvösségre (E 9). Végül napról napra bemutatják lelki áldozataikat is önmagukért, egymásért és a világ konzekrálására; tanúi Isten nagy tetteinek és az eszkatológiai reménységnek (E 10,34). A szentségi karakternek különös jelentősége van a mai teológia szerint. E titokzatos „jegy” képesíti a hívő embert az egyházban a kultikus, vagyis papi feladatokra. Éspedig a keresztiségi karakter jobbra a papságnak passzív feladataira, a krisztusihoz hasonló, áldozatos önatadásra (vö. Zsid. 10,5—9), a bérnmálási pedig az aktív apostoli munkára, a családban, környezetünkben, a világban (E 33, 35, 36; AL 15, 17, 20 stb.).²

De milyen hosszú volt az út e belátásig! Ha egy 100 éve megjelent katolikus lexikont felütünk, hiába keressük a laikus címszót, ill. csak egy utalást találunk mellette: lásd klerus, klerikus! Vagyis a laikus hívő csak a klerikussal szembesítve, annak negativitásában volt meghatározható elég sokáig. Pedig nem így indult az egyház. Az ősegyház hívő közösségét egyetemes küldetéstudat járta át. Isteni alapítójának óhaja szerint mindenki „tanúskodni” akart Krisztusról a világ előtt, ha kellett, a „martyrium” (= tanúskodás) életadó áldozataig. Sajnos a konstantini fordulat után és különböző történeti tényezők hatására a „papak egyháza” lettünk (de e korbeli tényezőket nemcsak magyarázatai, hanem mentségei is az egyház „gyarlóbb” megtestesülési formáinak, hiszen az egyház élete székségek függvénye a történelemnek); s csak a századunk elején megindult különböző mozgalmak nyomán hangzott el végre XII. Piusz ajkáról az újjászületett ősi igazság: „A laikusok nemcsak az egyházhoz tartoznak, hanem ők az egyház”.³

A zsinat fölismert hivatásának, az egyház önértelmezésének kérdése, valamint az alapokmány születési vajúdásai mögött végig ott kísértett az évszázados megoldatlanság feszült-ségével a mi itteni problémánk, a *világi hívők „rendezetlen” helyzete az egyházban*. Mgr. Wright ezt ilyen drámaian fogalmazta a viták folyamán: „A reformáció óta, legalább négy évszázada várják a hívek, hogy teológiai helyük és hivatásuk az egyházban végre tisztázva legyen.”⁴ A belga De Smedt püspök „szenzációsak” emlegetett beszédében is ez volt az egyik legfeszítőbb mondanivaló, mikor többi közt a klerikalizmus veszélyére hívta fel a figyelmet. Az egyház életét nem szabad és nem lehet továbbra is a hierarchiára redukálni, s ezzel a klerikalizmus szerencsétlen szellemét tovább táplálni. A megoldást ebben is, és ezzel tulajdonképpen az egész új zsinati egyházkép megszületését a II. Vatikánum nagy géniuszának, Suenens bíborosnak köszönhetjük. Az 1963-as, II. ülészak elején beterjesztette sorsdöntő javaslatát, hogy az egyház misztériumát feltáró I. fejezet után közvetlenül az egyház látható valóságaként „Isten népe” legyen bemutatva, mely az egész egyházat jelenti, hívőket és hierarchiát együttesen. E javaslat elfogadása tulajdonképpen forradalmi tett volt, és a döntő fordulat az eddigi, hierarchia-centrikus egyház-felfogással szemben.⁵

Az *Isten népe*-kép egyébként közismerten ősi és bibliai. Az egyház korai időszakától kezdve Isten új, választott, újszövetségi népének tudta és vallotta magát, liturgiában, a keleti—nyugati egyházatyáknál egyformán, bár a kép használata szent Ágoston után meglehetősen háttérbe szorult.⁶ Viszont egy jelentős értelmezés-különbségre érdemes fölfigyelni az Ó- és Újszövetség között. A nép, laosz szó a Hetvened görög fordításban sok helyütt már szembe van állítva a zsidó papsággal és levitákkal, és az egyszerű, tanulatlan népet jelenti (pl. Iz 24,2; Jer 34,19; Nah 10,35), mint ahogy a „laikus” is a profán görögben és ma is — a nem szakember, sőt tudatlan. De az Újszövetség soha nem használja ilyen értelemben és leszűkítve. Isten népe, az egyház, a szentek mindig a hívek teljes gyülekezetével azonos (1Pt 2,5; 1Kor 3,16; Ef 2,19—22). Így a hívek általános papságát kijelentő legfőbb szentírási helyen is, az 1Pt 2,9-ben: „Ti azonban választott nemzetség, királyi papság, szent nemzet, tulajdonul lefogalt nép vagytok... Ti, akik valaha nem voltatok nép, most Isten népe vagytok.” Az utolsó mondat még világosabbá teszi, hogy a különbség a lényeg szempontjából nem az egyházon belül jelentkezik, hanem az Istennek szentelt hívő közösség és a világ, Isten népe és a „nem-nép” között.⁷

Ezen alapvető azonosság ellenére megjelent már az ősegyházban, tehát kétségtelenül krisztusi rendelkezés alapján — bizonyos *tagozódás az egyházon belül*, amely egészében ugyan Isten népe, sőt királyi papság, de vannak köztük, akik a gyülekezetek felügyelői (episzkopoi), előjárói, vezetői, tekintélyesei (presbyteroi). Ezeknek feladata, felelőssége, sőt

sorsa (klérosz), hogy „Isten titkainak megbízottai” (1Kor 4,1), „Isten munkatársai” (2Kor 6,1), „a szolgálat részesei” (ApCsel 1,17), „a nyáj gondviselői” legyenek (1Pt 5,2). Nyelvi érdekességként emlékeztessünk mégis arra, hogy a „pap” (hiereusz) megjelölése soha sincs alkalmazva az Újszövetségben az apostolokra, sem munkatársaikra és utódaikra, vagyis a mai szolgálati papság akkori képviselőire, hanem csupán a zsidó papokra, magára Jézus Krisztusra, és a hívek egészére, Isten népének együttesére.⁸ E nyelvi tartózkodásnak persze megvan a kortörténeti magyarázata. A zsidóságból kiváló kereszténység a maga szakrális tisztviselőit radikálisan meg akarta különböztetni a zsidó kultikus (és egyben pogány) papságtól. De azért megérezhetjük a szóhasználatban a papiság értelmének őskeresztény, mély, egyetemességi tudatát is.

Ne csodálkozzunk egyébként a szavak és *elnevezések labilitásán!* A zsinati tisztázásoknak is jelentős részét alkották még ma is e problémák. Pl. a laikus pejoratív értelmű szó helyett próbáltak keresni egy kevésbé megterhelt, jobb csengésű szót, szerepelt is a tervezetben a fideses, hívők elnevezés, végül mégis maradt a laikus. Eredeti értelme különben nagyon is megfelelő és teológiai mélységű: Isten népéhez tartozó tag, aki felszentelt állapotát felelősséggel vállalja.

Az viszont hamar nyilvánvalóvá lett a zsinaton, hogy ma már a hívek általános papságának értelmét a *hierarchikus, szolgálati papsággal való szembesítés* nélkül nem lehet pontosítani. Különböző jelzők, megközelítések próbálták a két papság közös jellegét és mégis különbözőségét kifejezni. Többen elkerülhetetlennek érezték a cél érdekében az egyetemes papság bizonyos devalválását; az egyik előterjesztés pl. inchoatív (kezdőleges) papságnak nevezte, mások nem szoros, nem tulajdonképpeni, csak bizonyos értelemben vett papságnak stb. A zsinat többsége viszont épp e papságnak „tulajdonképpeni”, igazi papi karakterét ismerte föl és ismerte el, ezért az analógia fogalmával próbálkoztak. Akkor pedig a hasonlóság megállapítása mellett jelentkezik a sajátosság, specifikum kérdése: mi az, ami már nem analóg a minisztériális papsággal? Az 1963-as, már átdolgozott szöveg az „univer-sale”-jelzőt választotta. De ezt is sokan támadták, mert üresnek, semmitmondónak, a szó szoros értelmében „általánosnak” érezték.⁹ Végül is a sacerdotium commune megnevezés került a konstitúcióba és okmányokba, melynek szó szerinti fordítása „közös papság”, de a magyar szóhasználatra meggyőzőbbnek tűnik az egyetemes papság megjelölés. E hivatalosnak tekinthető terminus győzelme mögött az a felismerés állott, amely mind uralkodóbbá vált a tanácskozáskor folyamán, hogy Isten népének egysége és közössége alapvetőbb, mint minden strukturáltság és differenciáltság benne.¹⁰

Kétségtelen, hogy a zsinat itt drámai *feszültségek gyújtópontjába* került. A protestantizmus egyoldalú felfogása látszólag kísérteni, és a tisztánlátás forgott veszélyben az eddig mondottakhoz képest. Ezt a francia püspökök nevében Lefebvre érsek szónvá is tette, szinte megjövendölve a bekövetkező papi kríziseket, identitás-zavarokat: „A megkereszteltet általános papságról és a laikusok apostoli munkájáról oly sok szó esik manapság, hogy ez igen sok papot egészen megzavar.”¹¹ A zsinat érezte, hogy a probléma elhárítását és a helyes megkülönböztetést elősegíti, ha a kétfajta papság teológiáját elmélyítik, és a „tulajdonképpeni” papságra terminológiailag is megfelelő kifejezést találnak. A felmerült elnevezések: szakramentális, hierarchikus, funkcionális, megjelenítő-reprezentatív stb. papság. Végül a minisztériális, szolgálati megjelölés lett a legáltalánosabb és hivatalos.

A zsinat mégsem igényli, hogy ezeket az elnevezéseket tökéletesnek és véglegesnek tekintsük. De igenis igényli, hogy a hívek egyetemes papságának is igazi, pozitív értelmet adjunk, s ugyanakkor ne legyen összekeverhető a szentségi papsággal. Ezért a zsinati szövegezés is dialektikus és nivelláló, amikor szembesít (10. p.): „A hívők egyetemes papsága és a szolgálat, azaz hierarchikus papság egymáshoz van rendelve, jóllehet a lényegben különbözik egymástól, és nemcsak fokozatban, mert egyikük is, másikuk is a maga külön módján részesedik Krisztus egyetlen papságában.” A szakramentális papság tehát nemcsak a krisztusi egyetemes papság felfokozása, vagy intenzívebbé sűrítése, hanem a papi tisztség és munus, hatalom Krisztustól rendelt másik módja, fajtája, bár az előbbin, az alapon nyugszik, s a kettő egymáshoz van rendelve. Fokozatról lehet-e, kell-e beszélni? A mai teológusok szerint rossz a kérdésfeltevés és megközelítés, ha ezzel valami kisebbre és nagyobbra, alá- és fölérendeltségre, elsőbbségre gondolunk. Vagyis nem értékrendbeli fokozatról, rangsorról van szó, hanem *másról, másságról*, más síkról. Az egyetemes papság minden megkeresztelt papi önatadását és életáldozatát jelenti Krisztusban az Istennek, a szolgálati pedig Krisztus papi közvetítésének, megszentelő munkájának reprezentálójá, megjelenítője, és eszközlője, orgánuma. És ezt nem Isten népének megbízásából teszi, hanem Krisztus meghívásából és a hierarchia által közvetített felhatalmazás alapján. Végül: az általános papság semmiképp sem jelenti azt, hogy mindenki önmagának a papja és nincs is szüksége a szakramentális tisztségviselő szolgálatára. Hiszen maga a beiktatódás Isten népébe, de mindenképp a továbbiak, a felavatás az aktív apostolságra, és Isten népe szakrális-eukarisztikus közösségében való részvétel és élet — már csak a szolgálati papság igénybevételével történhet.

Mert az Isten népéhez való tartozás, önátadásunk az Atyának egyedül Jézusban és Jézus által történhet. Krisztus viszont önmagát, tanító szavát és Szentlelkének adományait *szakramentális módon* juttatja az emberiségnek. Ez az üdvrendi törvény érvényesült akkor is, midőn történeti ittléte alatt mint összesség, istenemeri orgánumával közvetlenül teremtette meg a Benne hívőben, Őt elfogadóban a megszentelődést, az Istenben való életet. Most ugyanezt ugyanígy az egyház mint egyetemes szentség által folytatja, konkrét aktualizálásban sentségi jelek kiszolgáltatásával, melyeknek meghatalmazott, „képesített” közvetítője a szakramentális papság.¹²

Az elvi-teológiai megalapozás után *a tényleges helyzetet kell megvizsgálnunk az egyházban*, közelebről az egyetemes papság tényleges megvalósulását, főképp az aktív, apostoli küldetés funkcionálását, és persze ismét a szolgálati papsággal szembesítve.

Már az előbbiekből is kiderült, hogy a világiak helyzete jó évezedten át, egészen a zsinatig, meglehetősen bizonytalan és hátrányos volt. A már idézett Gracián meghatározásában nagyon jellemző, hogy — miután a papok és szerzetesek Istennek szentelt életét felmagasztalta, a laikusokra vonatkozó utolsó mondata így hangzik: „De azért ők is üdvözülhetnek, ha a bűnöket kerülik és a jót megteszik.” E felfogásban érezhetőleg csak a papság lehetett a keresztény egzisztencia igazi megvalósítója. Mai megértésünk és felismerésünk szerint viszont nemcsak egyképpen meghívottak vagyunk az élétszentségre, papi életáldozatra, Istennek szentelt életre, apostoli buzgóságra (E 39, 42, 11, 17; AL 2 stb.), de az egyház jelenlegi szorongatott helyzetében egyenesen a *reménység letéteményesei lettek a világiak*. Éspedig mind kollektíve, ahogy egy-egy helyi egyházban, kisközösségben, esetleg már pap nélküli plébánián a vallási élet vitalitását fenntartják, mind pedig egyéni vállalkozású apostoltsággal: kántorként, hitoktatóként, szociális gondozóként stb. Az AL befejező része szerint (33. p.): „Krisztus most a világi hívőket küldi mindazon városokba és falvakba, ahová ő maga készül, hogy legyenek munkatársak az egyház egyetlen apostoli küldetésében.” A „Panorama Aujourd'hui” c. francia folyóirat (1982. nov.) a jelen drámai helyzetet így érzékeltette címlapján: aratásra érett búzatóblák mögött magányos templomtorony és egy nagy kérdés: Papok nélküli egyház felé megyünk? (Franciaország 38 ezer plébániájából 22 ezer pap nélküli, vagyis majdnem 60%.)

A *mi magyar helyzetünkre* nézve a többször publikált súlyos adatokat, következtetéseket a papság létszámának végzetes csökkenéséről nem akarjuk újra idézni.¹³ De a jövődő hordozóinak, a 6 magyar Szezinárium-létszám csökkenésének adatairól nincs jogunk hallgatni. Őt évvel ezelőtt az országos (róm. kat. és gör. kat.) kispap-létszám majdnem 300 volt. Az 1982/83. iskolaévet 191 növendék kezdte a szemináriumokban és 53 katona-kispapunk volt. A II. félév elejére ez az összesített 244-es szám 236-ra csökkent, az 5 évvel előttihez képest tehát közel 20%-os az apadás. Es az eddig kialakult helyzet riasztásánál még aggasztóbb az emberi számítás szerint — légüres jövő, mert eddig utánpótlási bázisainkon, a katolikus gimnáziumokban (eddig a teológusok közel 60%-a ezekből jött!) az ún. kispapjelölt támogatók száma minimálisra apadt, amióta Püspöki Karunk egyébként teljesen indokolt iskolamentő akciója az általános egyházi támogatást megszerzte.

Súlyos tények kényszerítenek tehát bennünket a megoldás keresésére és cselekvésre. Az eddigi útmutatásokból háromra emlékeztetünk. „Testvéri szellemű keresztény közösségek a reménységeink” (Szennay); ilyenekből és a szászámra végzős világi teológusainkból „akarjuk végre komolyan a világiak közreműködését és ne csak beszéljünk róla” (Nyíri); „Kezdjük meg végre a világiak bevezetését a lelkipásztorokodásba, amíg bírja a papság, mert e téren már a 24. óra felelőssége terheli a jelen magyar klérust” (Tomka).¹⁴ Vagyis *a magyar egyház számára elodázhatatlan, nélkülözhetetlen és egzisztenciális üggyé vált a világiak munkába állítása*.

Elvben remélhetőleg a magyar klérus többsége egyetért e szükséghelyzet által provokált következtetéssel (sajnos és kár, hogy csak így kezdtük belátni a világiak „hasznosságát” és jelentőségüket) (E 30.), de konkrété már komoly *lélektani és objektív nehézségekbe* ütközünk. Visszafogó éröként jelentkezik sajnos e kérdésben a papság egy részének elzárkózó magatartása. Az Akadémia levelezőtagozatos hallgatóinak csöndes fájdalma, hogy még nem is végeztek, máris érzik, milyen bizalmatlansággal nézi egyik-másik plébános a vállalkozásukat; némely helyen még liturgikus szövegolvasásra sem hajlandók elfogadni őket. Emberileg talán érthető az öreg, megfáradt papok tartózkodása, vagy elzárkózása a világiak elől — a szokatlanúság, újszerűség alapján, vagy korábbi keserű tapasztalatok miatt, pl. kántor-problémákban („a fejünkre nőnek”-aggodalommal). E szempontból is a papság mentalitásának átfórmálására sokat segítenek a továbbképzők, de talán még lehetne mélyíteni és szélesíteni e hatást azzal, hogy a rekollekciókra és koronákra főhatóságilag jelölnének ki ilyen témákat a világiak bevonásának szükségességéről és kérdéseiről.

Az *objektív nehézségek* közt jelentkezik, hogy a világiaknak ilyen újszerű, intenzív és extenzív munkába állítása föltétlenül bizonyos egyházi jogi, szervezeti rendezést kíván, de

az irányítás, felügyelet, fegyelem, továbbá a praxisba való besegítésük is tisztázandó és megoldandó feladat. Ezekről nyilatkozott Lékai bíboros-prímás 1982 őszén a vatikáni rádióban, és a kérdés egyházpolitikai vonatkozásai Állam és Egyház közti tárgyalásokat is igényelnek. Az ügy jelentősége viszont minden kétség fölött áll, itt ui. a közvetlen jövőnkéről van szó, hiszen az öreg papság már alig képes vonzó és hatékony katekézisére. Egyébként *Guardini* közel fél százada merete kimondani, hogy „az evangélium továbbadása sokkal nagyobb dolog, semhogy kizárólag a papoknak lehetne átengedni.”

Ez akkor még elvi-teológiai megállapítás volt, ma a konkrét történelmi szorongatás is sürget „az idők jeléként”. A zsinat próbált megtanítani minket arra, hogy az idők jeleiben Isten üzenetét lássuk. Tudjuk komolyan venni a mostani sürgetést? Kétségtelennek látszik, hogy a papi hivatások elapadása nem csupán sok forrásból fakadó szociológiai jelenség, hanem üzenet arról, hogy Isten az ő egész népet jobban be akarja vonni az evangelizáció és világ-konzekráció munkájába (vö. AL 1). E felismerésnek egyében feltételezte és elismerte a zsinat külön nyilatkozat nélkül a világiak nagykorúságát (vö. EC 2). A nagykorúság elismerésének egyházközösi szinten számos külső jele, gesztusa lehet. Itt csak kettőt emel-nénk ki. Az egyik a ministránsok, felnőtt férfiak, nők, lányok felolvasói és énekesi szolgál-tának megbecsülése és szorgalmazása. A zsinatig sajnos hivatalos egyházi álláspont volt, hogy az oltárszolgálat rendes ellátói a klerikusok, és a világiak (ministráns fiúk is) csak helyettesítő megoldás. A liturgikus konstitúció mondta ki először, hogy a világiaknak a keresztség és királyi papságuk alapján „kötelességük és joguk” a szentmiséken „tevéke-nyen közreműködni”, és hogy e közreműködés „valódi liturgikus szolgálat”. Ugyanide kívánczik a világi hívek áldoztatási módjának megválasztása is, Örvendetes, hogy Püs-pöki Karunk már megkezdte az előkészítését a szándéknak, hogy a kézbe-áldoztatás fakul-tatív engedélyezését kéri a Szentszéktől. Az értő hívek biztosan meg fogják érezni e gesz-tusban nagykorúságuk elismerését és egyház-hűségük megbecsülését. És a reszkető öreg papi kezek is hálások lehetnek majd a könnyítő megoldásért.

Végül még egy mozzanattal szeretnénk nyomatékozni a világiak jelentőségét. A papi hivatások apadása — s ugyanezt tapasztalják külföldön is — sajnos nemcsak mennyiségi probléma, hanem elkerülhetetlenül valamelyes minőségcsökkenést is jelent, főképp intel-lektuális vonalon. Örvendetes kivételek persze vannak, de mégsem áltathatjuk magunkat. Mind kevesebb azoknak a papoknak a száma — főképp a múlttal összehasonlítva —, akik a mai felfokozott igényű világban adekvát szellemiséggel tudják képviselni a keresztény-séget a világnézetek küzdőporondján... Persze joggal lehet ellenvetni, hogy ez ma nem annyira fontos. A papi szolgálatot ellátni, Isten népének igényét és jogát biztosítani a szent-miséhez, szentségekhez, ez a döntő. De azért az igehirdetés és katekézis területén való megfelelés, névoisan, korszerű tanúságtevőként, a bizonytalanok és keresők-kérdézők előtt is, már fájdalmasan felvetheti esetenként a minőségi helytállás problémáját. Ha pedig hozzátesszük, hogy egész mai életünk a pluralista, közömbös, vagy ateista környezetben szüntelen életszerű és intellektuális szembesülés, sőt időnként kifejezett küzdelem és meg-méretés, ahol az okos és biztos szónak megvan az ereje és jelentősége, már jórészt a Szentlélekre kell hagyatkoznunk. Illetve emeberileg és szociológiailag itt nyílik egy újabb perspektíva végzős világi teológusaink számára. Ők azok, akik az egykori és eddigi, de fo-gyatköző, magasan képzett és általánosan művelt papság helyébe léphetnek, s ráadásul ott is jelen tudnak lenni, ahol a pap nem (e 9.). Különben ez a jövő irányvátele is (a ter-mészetes egyháztörténelmi fejlődés rendje szerint és nemcsak a szükség következtében): a papság jobbára a szakrális-kultikus feladatok minisztere lesz, és a világiak, ill. Isten egész népe valósítja az egyház hivatását, hogy „minden embert megajándékozzon Krisztus világosságával”, „a feltámadott és élő Jézus tanújaként” (E 1,38).

Végso mondanivalóként még egy felmerült aggodalomra szeretnénk fényt deríteni. Nincs-e köze Isten népe egyetemes papsága hangsúlyozásának a szolgálati papság értéksökke-néséhez és a papi hivatások elapadásához? Nem esünk-e túlzásba elméleti szinten is még veszélyesebben a pasztorációban, kateketikai-pedagógiai magatartásban ennek az egyetemes papságnak eufórikus magasztalásával, s ugyanakkor a szolgálati papság szép-sége számára már kifogytunk a szavakból és lelkesültségből? A felvetett aggodalom nem légből kapott. Gyakorló szerzetes tanárok, hitoktatók és ifjúsággal foglalkozó papok tanú-sítják a tényt: a mélyebb vallásosságra képes fiataloknál, akikben halk sejtelenként jelentkezik a papi hivatás vonzása, hányszor hárítódik el ez a „kísértés” azzal, hogy „világi apostolként az emberek között jobban szolgálhatom Krisztus ügyét.” Azelőtt az ilyen fiatalokból bizonyára pap, de legalábbis papnövendék lett volna. Persze ahol igazi lelki vezető van, ott a „karizmák megkülönböztetése” biztosan helyesen és időben megtörténik. De magát a problémát nem árt ilyen szempontból és ilyen feladatként jobban tudatosítani.

A végso látomás mégse ezzel az aggodalommal záruljon, sőt a kétfajta papság köl-csönös, egzisztenciális sorsközösségét, kapcsolatát és egymásra utaltságát világítsa meg

e vonatkozásban is. Mert kétségtelen, hogy a papi hivatások ügyét legmélyebb mivoltukban nem lehet közvetlenül erőltetni, célbavenni, programatikusan megtervezni. Krisztus szavai-ból a hivatás abszolút misztérium-jellege nyilvánvaló. Ő, aki maga hívta meg apostolait és választotta őket (vö. Jn 15,16), ez ügyben mégis — mint a legnagyobb dolgokban — az Atyához és a könyörgés kötelességére utasít bennünket: „Kérjétek az aratás Urát, küldjön munkásokat aratásába!” (Mt 9,37). Amennyi pedig az isteni dimenzió innen — emberi, pszichológiai, szociológiai és pasztorális alapozás lehet, azt az általános vallásossági dimenzió jelzi és méri. Vagyis a mi témánk terminológiájában: ahol komoly, mély megértés és magartartás érlelődik Isten népe, köztük a fiatalok lelkében az Istennel való elköteleződésre, az őszinte, személyes önátadásra, az apostoli munkára, vagyis az egyetemes papság megélésére, ott a legjobb termőtalaj teremtődött meg a szakramentális papi hivatások számára is. És úgy tűnik, hogy világviszonylatban már valami nagyon komoly elkezdődött ebben az irányban — a jelzések szerint. A gazdasági és egyetemes szellemi világkrízis az élet felületi, fogyasztói szintjétől a mélyebb dimenziók, a valóság és élet értelmé, a vallás világa felé fordítják mind jobban az érdeklődést. Ez a jelenség, távoli perspektívában — az Istenbe vetett bizalom mellett — emberi reménykedésünk forrása is. lehet.

Jegyzetek, irodalom:

1. Idézve (ebben a tömörítésben) in Concilium 1982/8—9. 457. — 2. Vö. *Előd*: Kat. Dogmatika, Bp. 1978. 541., 465. és Vallás és Egyház, Bp. 1981. 270. — 3. AAS 38/1946. 101—2. — 4. Lex. Theol. u. Kirche: Das II. Vat. Konzil, Herder, 1967. 146. — 5. Uo. 141. — 6. Vö. *Schmaus*: Kat. Dogmatik. III. 1. München, 1958. 204—31. — 7. Lex. Theol. u. Kirche, 6. 734. — 8. *Haag*: Bibel-Lexikon, Einsiedeln, 1968², 1405. — 9. Lex. Th. K.: II. Vat. 181—2. — 10. *P. J. Cordes*: Konzil-kommentar (Sendung zum Dienst, Frankfurt, 1972. 117.) — 11. *Cordes* i. m. 40. — 12. Vö. *Greshake*: Priestersein, Herder, 1982. 52; A szolg. papság további teol. elmélyítését ld. *Koncz*: Papi identitás a zsinat után, in: Teológia 1982/4. — 13. Vö. *Tomka* cikkeit in: Teológia 1982/1., 1982/2. — 14. Vö. *Szennay*: Papok és világiak testvéri közössége, in: Vigilia, 1982/8.; *Nyíri*: A világiak és a magyar egyház jövője, in: Teológia 1982/2., 87.; *Tomka*: Felkészültünk-e arra, hogy 1000 alá süllyed papságunk létszáma? in: Teológia, 1982/2. 123.

Koncz Lajos

A KERESZTÉNY FELNÖTTNEVELÉS NÉHÁNY PROBLÉMÁJA ÉS FELADATA

Az utóbbi évek egyházi dokumentumaiban evangelizációról, azután szorosabb és tágabb értelemben vett katekizisről, katekumenátus jellegű folyamatokról, keresztény felnőttképzésről, felnőttnevelésről esett szó ismételtelen. A címben tudatosan a „felnőttnevelés” kifejezést használom. Ez a megfogalmazás többet foglal magában, mint az evangelizálás, vagy mint a szorosabb és tágabb értelemben vett felnőttkatekizis. Talán leginkább a keresztény felnőttformálás, -képzés fogalmával (Erwachsenenbildung) kapcsolatos.

Már az első keresztény századokban nagy jelentőséget tulajdonítottak annak a ténynek, hogy a felnőtteket bevezessék és megszilárdítsák a hitben. Nem csak tanították, magyarázták a hittartalmat (természetesen ezt is megtették), hanem bevezették őket az *aktív keresztény életbe*. Úgy vélem, ma is a keresztény élet *begyakorlásában* kellene a legfontosabb feladatot látnunk, mert ebben rejlik a holnap nagy lehetősége.

„Az atyák mondásaiban” (Apophtegmeta patrum) olvashatjuk, amint az egyik testvér megkérdezte az öreg Poimén atyát: Testvérek laknak velem, akarod-e, hogy irányító parancsokat adjak nekik? Az aggastyán így felelt: Nem, hanem előbb végezd el saját feladatodat! Ha valóban *élni* akarnak, akkor ügyelnek rád és követik példádát. — Amire ma is minden jószándékú ember igényt tart: az a *hítelre méltó tanúságtétel*, — illetőleg azok a *hítelre méltó tanúk*, akik *életükkel mutatják be környezetüknek Krisztus evangéliumát*. A hallott, látott, előttük megélt tanítást saját életükre szeretnék alkalmazni. Kissé élezve így fogalmazhatnánk: nem annyira valaki, valakik után kívánnak menni, hanem *együtt* kívánnak menetelni a tanúságtévőkkel.

A keresztény felnőttnevelésben tehát segítséget nyújtunk a másoknak, a többinek, hogy hitelesen keresztényként tudjon élni. Ehhez azután szorosan kapcsolódik az evangelizáció, igehirdetés, oktató katekizis, liturgikus ünneplés és hiteles életalakítás.

Ha a II. Vatikánumnak az igazságok hierarchiájáról szóló tanítását szem előtt tartjuk (Ökumenizmus 11.), akkor különbséget kell tennünk az ún. *cél- és eszközigazságok* között. Az előbbiekhöz tartozik pl. a Háromságos Istenről, az örök életről szóló tanítás. Azon igaz-